

НАЗВА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вікова психологія

РОЗРОБНИК

Тетяна Перепелюк

професор кафедри практичної психології, професор, кандидат психологічних наук

t.perepeliuk@mu.edu.ua

КАФЕДРА

практичної психології

pps@mu.edu.ua

6

кількість кредитів ектс

44 / 136

годин аудиторної / самостійної
роботи

екзамен

форма контролю

СТАТУС ДИСЦИПЛІНИ

навчальна дисципліна основного компонента

ПРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Під час вивчення цього курсу здобувачі мають дотримуватися принципів академічної доброчесності, зокрема: самостійно виконувати всі завдання курсу, підсумкове тестове завдання; надавати для оцінювання лише результати власної роботи; дотримуватися норм законодавства про авторське право, робити посилання на джерела інформації авторів.

АНОТАЦІЯ

Характерні ознаки психічного розвитку та становлення особистості від зародження до закінчення життя; сутність кризових та стабільних періодів розвитку; психологічний аналіз закономірностей та індивідуально-типологічних особливостей розвитку людини на кожному віковому етапі; роль провідної діяльності у появі новоутворень особистості протягом всього онтогенезу.

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ

Загальна психологія, соціальна психологія, психодіагностика та психокорекція, історія психології, організація діяльності психологічної служби, практикум з психології

МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

отримання здобувачами системи теоретичних знань про закономірності та показники розвитку психічних процесів і психічних властивостей особистості на різних етапах індивідуального життя, формування уміння аналізувати змістовні характеристики психологічного та особистісного розвитку у кожному віковому періоді онтогенезу, визначати

індивідуально-типологічні особливості соціальної ситуації розвитку, кризових періодів у розвитку особистості, сутність українських та зарубіжних концепцій розвитку

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Предмет, завдання, методи вікової психології. Психічний розвиток особистості в онтогенезі. Початок людського життя. Пренатальний період розвитку плоду.

Криза новонародженості. Особливості психічного розвитку в немовлячий період. Психічний розвиток в ранньому віці (преддошкільний період). Психічний та особистісний розвиток дитини дошкільного періоду. Психологія молодшого школяра (зрілого дитинства). Психічний та особистісний розвиток підлітків. Психологія ранньої та зрілої юності. Психологія зрілого віку (дорослості). Психологія літніх людей / геронтопсихологія.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ВИКЛАДАННЯ

Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності: лекції, з використанням сучасних інформаційних технологій, інтерактивних методів, семінарські заняття, підготовка рефератів на задані теми. Розв'язування навчальних проблемних психолого-педагогічних ситуацій для різних вікових періодів, які передбачають у їх розв'язанні знання психологічних особливостей психіки особистості тощо.

Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчальної пізнавальної діяльності: створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо). Інтерактивні методи навчання: дискусії; мозковий штурм, ділові і рольові ігри, тренінги.

Загальний стиль навчання – завдання-орієнтований. Лекційні курси поєднуються із семінарськими заняттями.

Переважно навчання відбувається в групах, з дискусіями та підготовкою презентацій самостійно та в малих групах.

Методи навчання (МН):

МН 1– проблемна лекція;

МН 2– частково-пошуковий метод;

МН 3 – репродуктивний метод;

МН 4 – евристична бесіда;

МН 5 – складання тез

МН 6 – проблемне навчання,

МН 7 – метод ситуаційного аналізу

ВИДИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

Аудиторна робота

Аудиторна робота з навчальної дисципліни «Вікова психологія» зазвичай охоплює теоретичні та практичні аспекти розвитку особистості на різних етапах онтогенезу. Вона включає лекції, семінарські та лабораторно-практичні заняття, спрямовані на вивчення закономірностей психічного розвитку людини від народження до старості.

Під час аудиторної роботи часто пропонуються такі види діяльності:

1. Розв'язання психологічних задач: Аналіз конкретних ситуацій поведінки дитини або дорослого з метою визначення вікових особливостей або причин виникнення конфліктів.
2. Програмований контроль: Виконання тестів та контрольних робіт для перевірки засвоєння термінології та теоретичних концепцій.
3. Дискусії та кейс-стаді, презентація: Обговорення сучасних проблем вікової психології.

Види навчальної діяльності студента

Навчальна діяльність студентів з вікової психології включає аудиторні заняття (лекції-дискусії, семінари) та самостійну роботу: аналіз кейсів, спостереження, психодіагностику. Основні види включають вивчення теорій розвитку, опис вікових криз, написання есе, розробку рекомендацій та тестування.

Самостійна робота студента

Для виконання самостійної роботи пропонуються питання з тем курсу, які виносяться на самостійне опрацювання. Під час підготовки питань здобувачі використовують рекомендовану літературу з основного та допоміжного списку джерел, конспектують інформацію. Питання самостійної роботи розповідають на семінарських заняттях у доповнення до основних питань семінарських занять, виступ до 5 хвилин.

Емпіричні дослідження: проведення спостережень та експериментів, використання психодіагностичних методик.

Аналітична робота: вивчення літератури, написання есе, підготовка рефератів, систематизація даних.

Проектна діяльність: розробка психологічних рекомендацій, складання вікових характеристик.

Форми контролю:

- Тестування (поточне та підсумкове).
- Захист практичних робіт

ПОЛІТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Академічна доброчесність. Під час вивчення цього курсу здобувачі мають дотримуватися принципів академічної доброчесності, зокрема: самостійно виконувати всі завдання курсу, підсумкове тестове завдання; надавати для оцінювання лише результати власної роботи;

дотримуватися норм законодавства про авторське право, робити посилання на джерела інформації авторів.

Відвідування занять. Умови зарахування курсу є наступні: регулярно відвідувати лекційні та семінарські заняття, виконувати самостійну роботу, індивідуальне завдання. Поведінка в аудиторії повинна відповідати загальним вимогам ділової та наукової етики: не припустимо під час відповідей користуватися мобільними телефонами.

Креативна ініціатива здобувача вищої освіти.

1. Написання тез, підбір інформації про нові дослідження у галузі соціальної психології, виступи на практичних заняттях.

2. Участь у конференціях, круглих столах, семінарах (сертифікат); набуття компетентностей у неформальній освіті (онлайн курси, участь у вебінарах та ін.).

РЕГЛАМЕНТ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінка за національною шкалою ECTS

A ВІДМІННО (90-100) – відмінний рівень відмінно знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками

B ДУЖЕ ДОБРЕ (82-89) – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих грубих помилок добре

C ДОБРЕ (75-81) – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок

D ЗАДОВІЛЬНО (69-74) - посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для задовільно професійної діяльності

E ДОСТАТНЬО (60-68) - мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)

FX НЕЗАДОВІЛЬНО (35-59) з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання незадовільно

F НЕЗАДОВІЛЬНО (1-34) з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань(умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Критерії оцінювання відповіді на семінарських/практичних заняттях

Очна (денна) форма та заочна форма

Кількість балів/рівні

Характеристика відповіді 2/9-10

Здобувач демонструє глибокі і всебічні знання відповідної теми, основні положення наукових першоджерел, рекомендованої літератури, логічно будує відповідь, вільно використовує набуті

теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, вміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, обґрунтовано будувати висновки; безпомилково відповідає на питання, використовуючи матеріали, що виносяться на самостійне опрацювання.

1,5/6-8

Здобувач засвоїв теоретичний матеріал, аргументовано викладає його; добре володіє питаннями з першоджерел, логічно та обґрунтовано висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, використовує теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу,

послідовно будує висновки, але з окремими помилками відповідає на питання самостійного опрацювання.

1/3-5

Здобувач в основному засвоїв теоретичний матеріал теми заняття, фрагментарно розкриває зміст навчального матеріалу, показує початкову уяву про предмет вивчення, при відтворенні основного навчального матеріалу допускає суттєві помилки, наводить прості приклади, непереконливо відповідає, плутає поняття, фрагментарно відтворює матеріал, що виносився на самостійне опрацювання.

0,5 /1-2

Здобувач частково засвоїв теоретичний матеріал теми заняття, але розкриває окремі аспекти змісту навчального матеріалу, показує початкову уяву про предмет вивчення, при відтворенні основного навчального матеріалу допускає

суттєві помилки, наводить прості приклади, непереконливо відповідає, плутає поняття, не орієнтується у питанні самостійного опрацювання.

0/0

Здобувач не опанував навчальний матеріал з теми, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутнє наукове мислення, практичні навички не сформовані.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

РН1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

РН2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

РН18. Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.

РН19. Здійснювати психологічне забезпечення освітнього процесу, сприяти всебічному особистісному розвитку здобувачів освіти, в тому числі здобувачів з особливими освітніми потребами, реалізації їхніх можливостей та захисту психічного здоров'я під час навчання.

У результаті вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти мають сформувати, вдосконалити такі soft skills: комунікабельність, вміння виступати перед аудиторією, вміння приймати рішення, відповідальність, наполегливість, вміння критично мислити, здатність порозумітись, розвиток соціальних навичок та емоційного сприйняття, уміння аргументувати свою думку.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Лінк на освітній контентдисципліни: <https://moodle.mu.edu.ua/course/view.php?id=15123>

Основна література

1. Вікова психологія: навч. посібник / О. П. Сергеєнкова, О. А. Столярчук, О. П. Коханова, О. В. Пасєка. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 375.
2. Вікова психологія: хрестоматія. Упоряд.: Л. В. Долинська, Т. М. Лисянська, Л. М. Ширяєва. Київ : Каравела, 2022. 487 с.
3. Вікова та педагогічна психологія. / Кол. авт.: О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук. К.: Каравела, 2019. 399 с.
4. Горецька О. Геронтопсихологія: навчальний посібник. Харків: Видавництво Іванченка І.С., 2017. 210 с.
5. Дзюба Т. М., Коваленко О. Г. Д Психологія дорослості з основами геронтопсихології. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. за ред. проф. В. Ф. Моргуна. П., 2013. 172 с.
6. Долинська Л.В., Співак Л.М. Геронтопсихологія: Практикум. Хрестоматія: Навчальний посібник. К.: Каравела, 2012. 240 с.
7. Коваленко О., Лук'янова Л., Помиткін Е., Московець Л. Психологія людей літнього віку. Навч. посібн. / Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Київ : Вид-во ТОВ «Геопринт». 2021. 288 с.
8. Кордунова Н.О. Геронтопсихологія: матеріали для проведення психодіагностичного

дослідження з людьми похилого віку. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. 140 с.

9. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія. К: Центр учбової літератури, 2019. 128 с.

10. Павелків Р.В. Вікова психологія. К.: Кондор, 2018. 468 с.

11. Партико Т. Б. Геронтопсихологія: навчально-методичний посібник. Львів, 2012. 136 с.

12. Помиткін Е.О., Рибалка В.В. Геронтопсихологія навчання особистості похилого віку: навчальний посібник. К.: Талком, 2020. 184 с.

13. Савчин М.І. Вікова психологія: Навчальний посібник. К.: Академвидав, 2011. 382 с. URL : <https://textbook.com.ua/psihologiya/1473452492>

14. Ушакова І.М. Геронтопсихологія: підручник. Харків: НУЦЗУ, 2014. 236 с.

Англомовні видання

Early Start Denver Model for young children with autism: Promoting language, learning, and engagement / S. J. Rogers, G. Dawson. New York: 2010, Guilford. 297 p.
Estes A. Long-term outcomes of early intervention in 6-year-old children with autism spectrum disorder / A. Estes, J. Munson, S. J. Rogers, J. Greenson, J. Winter, G. Dawson.
Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry. 2015.
Goud N. H. Courage: Its nature and development. The Journal of Humanistic Counseling, Education and Development. 2005. Vol. 44. P. 102–116.

Інтернет джерела

Використання інформації про вікову та педагогічну психологію, розміщеної на вебсторінках:

<https://moodle.udpu.edu.ua/course/view.php?id=5443> – електронний курс ОК «Вікова та педагогічна психологія»;

<http://psj.udpu.edu.ua/> - сайту Психологічного журналу;

www.nduv.gov.ua - бібліотеки імені В.І.Вернадського;

<https://lib.iitta.gov.ua/> - Електронної бібліотека НАПН України;

<http://psychology-naes-ua.institute/info/253/> - бібліотеки ім. А.Ф. Залевської Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України;

<http://psychology-naes-ua.institute/info/137/> - Лабораторія психології дошкільника, Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України;

<http://psychology-naes-ua.institute/info/119/> - Лабораторія психології навчання ім. І.О. Синиці; Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України;

<http://psychology-naes-ua.institute/info/142/> - Лабораторії психології обдарованості, Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України;

Сайти з неформальної освіти:

<https://prometheus.org.ua/> - платформа Прометеус;

<https://www.ed-era.com/courses/> - студія онлайн-освіти EdEra;

<https://eduhub.in.ua> - Освітній Хаб - EduHub.in.ua